

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Арзанцева Ірина Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 35.07:321.001.73
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА СУБ'ЄКТІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

І. С. Арзанцева
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Кравець Ірина Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання, посада)

АНОТАЦІЯ

Арзанцева І. С. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», спеціальність «Публічне управління та адміністрування», – Поліський національний університет, м. Житомир, 2021 рік.

В кваліфікаційній роботі розкрито сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів. Досліджено різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства. Проаналізовано сучасні національні та світові практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади. Визначено цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства в Україні, запропоновано короткострокову стратегію партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр..

Ключові слова: суб'єкти публічного управління, інститути громадянського суспільства, партнерство в публічному управлінні, неурядові організації, органи державної (публічної) влади, органи місцевого самоврядування, державна політика, муніципальна політика, взаємодія, публічне управління.

SUMMARY

Arzantseva I.S. FORMING AN EFFECTIVE PARTNERSHIP MODEL OF PUBLIC GOVERNANCE SUBJECTS

Qualification work for obtaining the educational qualification level “Master”, specialty “Public Administration”, – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The qualification work reveals the essential characteristics of the subjects of public administration of state / municipal government and the public in different political regimes. The types of partnership between state / municipal authorities and civil society institutions have been studied. Modern national and world practices of partnership of public organizations with state (public) authorities are analyzed. The goals of forming an effective model of partnership between civil society and government in Ukraine are defined, a short-term strategy of partnership between government and civil society institutions for 2022-2025 is proposed.

Keywords: subjects of public administration, institutions of civil society, partnership in public administration, non-governmental organizations, state (public) authorities, local self-government bodies, state policy, municipal policy, interaction, public administration.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	7
1.1. Сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів	7
1.2. Різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства.....	9
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ / МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	13
2.1. Сучасні практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади в Україні.....	13
2.2. Світові практики ефективного партнерства інститутів громадянського суспільства та влади.....	18
Висновки до розділу 2.....	23
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	24
3.1. Цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства.....	24
3.2. Стратегія партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр.	26
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Актуальність теми. Формування демократичної, соціально спрямованої, економічно розвинутої та правової держави в поєднанні з усвідомленням громадянами наслідків узурпації влади та суспільними викликами щодо недопущення можливостей зловживання владою, необхідність делегування частини повноважень влади представниками громадянського суспільства на локальному та державному рівні актуалізує науковий і практичний інтерес до проблеми партнерства суб'єктів публічного управління.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо формування моделі партнерства суб'єктів публічного управління.

Для досягнення мети визначені наступні *завдання кваліфікаційної роботи*:

- розкрити сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів;

- визначити різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства;

- проаналізувати сучасні національні та світові практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади;

- визначити цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства;

- запропонувати короткострокову стратегію партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр.

Об'єктом дослідження є процес партнерства органів державної (публічної) влади з інститутами громадянського суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні і прикладні аспекти партнерства інститутів громадянського суспільства та органів державної / муніципальної влади.

Методологічною основою дослідження є методи і прийоми наукового пізнання. Застосування даних методів обумовлювалося системним підходом, що дало можливість досліджувати проблему партнерства інститутів громадянського суспільства та органів державної / муніципальної влади України в єдності її соціального значення, політичного, економічного та юридичного змісту. Застосування *логіко-семантичного методу* дало можливість розкрити сутність понятійного апарату предмету дослідження; *абдуктивного методу* – здійснити збір та обробку політичної інформації щодо здійснення партнерства інститутів громадянського суспільства і органів державної / муніципальної влади. *Метод аналізу та синтезу; історичний і порівняльний методи* було використано з метою здійснення аналізу існуючих національних та світових практик партнерства інститутів громадянського суспільства та влади. Для розробки короткострокової стратегії партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр. було використано синергетичний підхід.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у розробці короткострокової стратегії партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр.

Апробація. Результати роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 40 найменувань, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 37 сторінок, у тому числі 2 таблиці та 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1

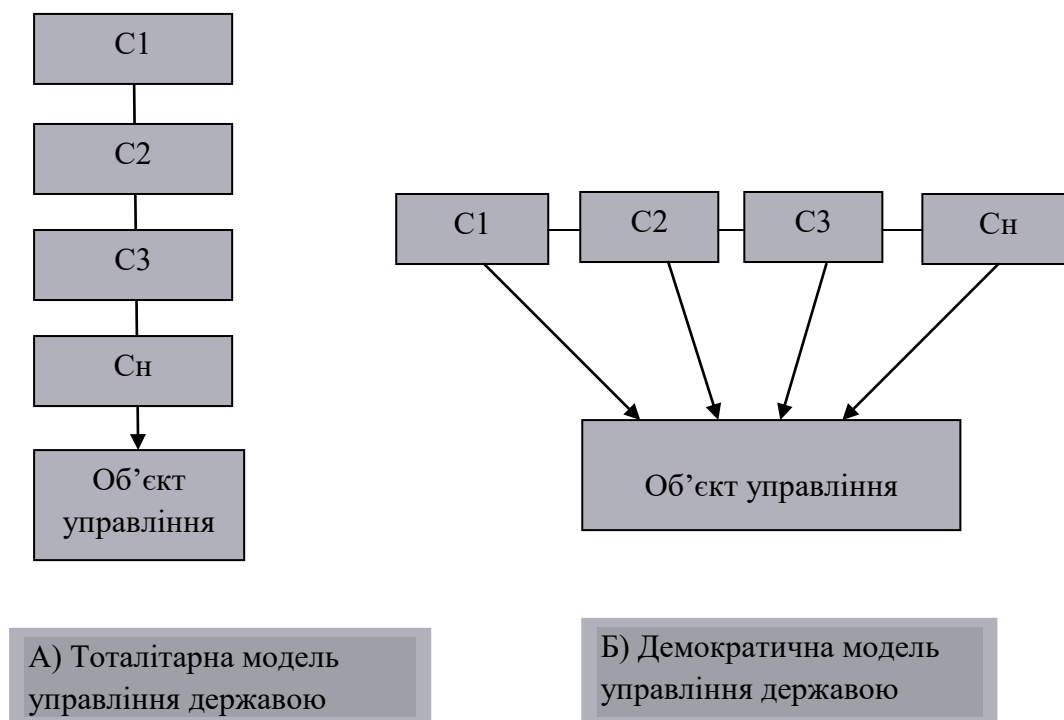
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів

Система публічного управління, як і будь яка інша соціальна система містить суб'єкти та об'єкти свого функціонування. Суб'єктами публічного управління в демократичній державі є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства (громадські організації, об'єднання), окремі громадяни. При тоталітарній моделі управління країною такий суб'єкт публічного управління як громадські організації та громадяни діють підпільно та неформально. Наприклад, в авторитарному СРСР дані суб'єкти громадянського руху називали «дисидентами»[3], [4, с. 177]. Об'єктами публічного управління можуть бути як галузеві системи діяльності держав в цілому (охорона здоров'я, освіта, економіка, законодавство та ін.), так і окремі їх елементи.

Після проголошення незалежності в Україні настав довгий шлях децентралізації влади, в результаті якого передбачалася заміна ієрархічної структури вертикального управління горизонтальною (рис.1.1). В горизонтальній структурі публічного управління суб'єкти представлені не тільки органами влади, а і громадянським суспільством. Так, суб'єкт С1 в ієрархічній вертикальній структурі (рис. 1.1 (А)) надає накази (розпорядження) стосовно зміни об'єкту суб'єкту С2, С3, Сн, які є обов'язковими до виконання. В даному ланцюгу представники громадянського суспільства – відсутні. На

варіанті Б) даного рисунку С1, С2, С3, Сн – рівні учасники процесу за своїми можливостями впливу, проте бар'єри здійснення такого впливу різні.

Рис.1.1. Вплив суб'єктів на об'єкти при тоталітарній та демократичній моделі управління державою.

Джерело: авторська розробка.

Слід зазначити, що сьогодні класична тоталітарна модель управління практично в минулому, проте з'явилися нові не менш авторитарні антидемократичні форми управління: неототалітарні режими та режими тоталітарної демократії (керована демократія), які перешкоджають публічним суб'єктам (інститутам громадянського суспільства (ІСГ), громадянам) впливати на процеси розробки, корегування політики держави та окремих територій [2, с. 283-284]. Стосовно суспільного розвитку нас цікавлять останні, тому що теперішнє публічне управління в Україні відповідає декільком характерним рисам тоталітарної або скоріше імітаційної демократії, що є небезпечним з точки зору національної безпеки в сенсі перетворення демократичної України на квазідемократичну або маріонеткову державу. Так, характерними рисами імітаційної/тоталітарної демократії в Україні є:

- політична система з домінуючою партією;
- мінімальний вплив громадянського суспільства на владу (недостатня свідомість громадян, штучні бар'єри громадської участі (закриті засідання рад) та негативне до неї ставлення у разі наявності;
- переслідування громадських активістів;
- небажання представників політичної системи бути відкритими та підзвітними громадянському суспільству (закриття-зміна реєстрів декларацій державних службовців (2020 р.) [5], голосування у ВР (при домінуючій партії) за обхід системи публічних закупівель Prozzogo в сфері будівництва доріг («Велике будівництво» (2020 р.), тощо [6].

Отже, при вище згаданих проявах антидемократії та непрозорості влади сьогодні вкрай необхідна активізація таких суб'єктів публічного управління як ІГС, підвищення рівня залученості громадян до їх роботи, адже демократія ще остаточно не народившись в Україні, за умови байдужого ставлення українців та відсутності співпраці з владою, може померти. Крім цього гостро стоїть питання майбутнього для України в сенсі збереження її ідентичності, самостійного управління, недопущення перетворення нашої країни у маріонеткову державу, як це сталося з країнами, які увійшли до складу СРСР або були контрольовані Німеччиною/Італією (Бельгія, Нідерланди, Греція, Сербія, Норвегія та ін.) чи СРСР (Польща, Чехословаччина, Румунія, Угорщина, тощо) під час або після другої світової війни.

1.2. Різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства

Перш ніж розглянути різновиди партнерства між владою та інститутами громадянського суспільства та встановити ступінь важливості такої співпраці, зазначимо, що ж таке «інститути громадянського суспільства» (ІГС). Інститути громадянського суспільства – це широкий спектр неурядових організацій, представлених в різних галузях суспільного буття, які впливають на дії

політиків та бізнесу заради якісного життя зацікавлених груп. Це громадські організації, профспілки, благодійні організації, релігійні організації, професійні асоціації та фонди, які працюють заради комфорту інших, долучаючи при цьому волонтерів та кошти національних / іноземних донорів на реалізацію своїх проектів. Різновиди партнерства влади та громадянського суспільства можна розділити умовно на усталені та нові (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Усталені та нові різновиди партнерства влади та громадянського суспільства.

Усталений різновид партнерства (взаємодії влади та громадськості)	Новий різновид партнерства (взаємодії влади та громадськості)
Внутрішнє партнерство - робота політичних партій у ВР та ін.	Бюджетні участі – залучення громадян у процеси удосконалення міст, територіальних громад за рахунок коштів місцевих бюджетів.
Зовнішнє партнерство - діалог між владою та громадськістю.	Створення альянсів - партнерство влади, місцевих ІГС та залучених партнерів з тих чи інших питань розвитку територій. Можливо об'єднання різних громадських організацій задля досягнення спільної мети.
Консенсус - соціальне партнерство в сфері соціальної рівності, демократизації владних інститутів.	Надання послуг – аналітика недержавними аналітичними центрами різних сфер діяльності та громадської думки на замовлення владних інституцій (вибори, розробка стратегії, тощо).
Конфлікт - протест, зштовхування інтересів влади та громадськості.	Електронні запити та звернення – надання запитів та звернень через мережу Internet. Це сучасний та швидкий вид комунікації влади та громадськості. Так, наприклад, термін відповіді на електронний запит, в якому можна запитати про детальне використання бюджету чи запросити копії рішень рад, не має перевищувати п'яти днів.
Контроль - моніторинг та аналіз дій влади, з боку владних інституцій має бути прозорість, інакше виникає конфлікт.	Електронні петиції – індивідуальні або колективні звернення, скарги, пропозиції громадян, які подаються в органи державної/місцевої влади в електронній формі, доступні на сайтах органу онлайн та активні щодо підтримки іншими громадянами (активна кнопка голосування/підпису). Важливість петиції вимірюється кількістю голосів, яку вона збрала. На петицію обов'язково надається відповідь-роз'яснення після закінчення строку активного голосування. Причини подання петицій можуть бути різними: від благоустрою міста до зміни законодавства.
Конкуренція - поява нових потужних політичних рухів в громадянському суспільстві, які спроможні конкурувати з правлячими партіями)	

Джерело: авторська розробка.

Ми погоджуємося з думкою засновника Всесвітнього економічного

форуму в Давосі Клаусом Швабом, який говорить про майбутню роль інститутів громадянського суспільства у сенсі секторального розширення, повсюдної участі [10]. Громадські організації, профспілки, релігійні організації, та інші представники громадянського суспільства розігрують різноманітний набір ролей у розвитку суспільства. Громадянське суспільство сьогодні – це більш ємке поняття, ніж «третій сектор» у якому домінує спільнота неурядових організацій. Інститути громадянського суспільства сьогодні являють собою дедалі зростаючий актив впливу, який розмиває кордон своєї участі та залучений у всі сектори суспільного життя, набувають нових організаційних форм, активно проявляють себе як в офлайн так і онлайн просторі.

Висновки до розділу 1

1. Розкрито сутнісні характеристики суб'єктів та об'єктів публічного управління в умовах різних політичних режимів. Так, суб'єктами публічного управління в демократичній державі є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства (громадські організації, об'єднання), окремі громадяни. Об'єктами публічного управління можуть бути як галузеві системи діяльності держав в цілому (охорона здоров'я, освіта, економіка, законодавство та ін.), так і окремі їх елементи.

2. Встановлено, що на фоні зміни політичного режиму в державі відбувається і зміна впливу суб'єктів публічного управління на об'єкт управління в сенсі появи або зникнення бар'єрів з боку влади на шляху активної участі громадян. Визначено низку факторів, які свідчать про загрози для України в контексті можливої зміни її демократичного режиму на режим імітаційної демократії. Одним із факторів ризику визначено відсутність активної участі громадськості в процесах публічного управління. Водночас, іншим фактором ризику зміни політичного режиму є переслідування владою громадських активістів та зменшення рівня прозорості та підзвітності владних інституцій та їх представників.

3. Досліджено різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства, виокремлено нові та усталені види такого партнерства. Інститути громадянського суспільства сьогодні використовують весь спектр різновидів партнерства з владою, більше того створюють нові види партнерства та форми взаємодії, оскільки залученість неурядових організацій в суспільне життя зростає та розмиває кордони участі. Сьогодні громадські організації представлені у всіх секторах публічного управління, навіть в оборонній сфері (потужна сила волонтерства), і, ми вважаємо цей факт позитивним явищем.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ / МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Сучасні практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади в Україні

Історія офіційного існування інститутів громадянського суспільства в Україні не така тривала, як в розвинутих країнах світу. Проте, за роки незалежності України діяльність національних та міжнародних громадських організацій представлена у всіх сферах суспільного життя. Розглянемо практику партнерства інститутів громадянського суспільства та влади в наступних напрямках:

- ✓ Партнерство у політичних процесах. Політичні партії.
- ✓ Партнерство в контексті здійснення контролю за процесами формування та використання бюджетів.
- ✓ Партнерство в процесах підтримки та розбудови демократії. Громадський запит на зрозумілість децентралізації, підзвітність, прозорість влади, зниження ступеню гендерної нерівності.
- ✓ Волонтерство.
- ✓ Просвітницька та медіа діяльність.
- ✓ Економічне партнерство (профсоюзи, асоціації підприємців, виробників, торгово-промислові палати, тощо).
- ✓ Третейські суди.

Партнерство у політичних процесах. Політичні партії. Політичні партії формують та корегують державну політику. Партії, які представлені в парламенті виконують одночасно внутрішню та зовнішню комунікацію, оскільки вони представляють інтереси громадян, які їх обирали та інтереси

держави, оскільки є частиною законотворчого державного органу. Ризики даного партнерства полягають у наявній більшості депутатів від однієї політичної сили («Слуга народу»), табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Склад Верховної Ради ІХ скликання

Назва депутатської фракції чи групи	Кількісний склад	% у загальному складі
Фракція політичної партії «Слуга народу»	242	57,20%
Позафракційні	24	5,70%
Депутатська група «Партія За майбутнє»	21	5%
Фракція політичної партії «Опозиційна платформа-за життя»	44	10,40%
Фракція політичної партії «Європейська солідарність»	27	6,40%
Фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	25	5,90%
Фракція політичної партії «Голос»	20	4,70%
Депутатська група «Довіра»	20	4,70%
Всього	423	100,00%

Джерело: [19].

Більшість у парламенті від однієї партії є фактором ризику для розвитку імітаційної демократії в державі.

Партнерство в контексті здійснення контролю за процесами формування та використання бюджетів. Дана практика в Україні набула стрімкого розвитку після Революції Гідності 2013-2014рр. З'явився запит з боку громадськості на контроль за використанням бюджетних коштів і в Україні на основі роботи команди волонтерів з флагманом Олександром Стародубцевим з'явилася прозора система публічних закупівель «Prozorro» [25]. Дана система з'явилася в результаті залучення не тільки національного фінансового та людського ресурсу. Значну підтримку в її розробці та запуску здійснила міжнародна громадська організація протикорупційного спрямування «Transparency International». Крім того, в системі публічних закупівель

«Prozorro» працює спільнота «Dozorro», що об'єднує громадські організації по всій території України, які перевіряють прозорість та правомірність здійснення публічних закупівель.

Слід також зазначити, що з'явився такий інструмент участі громадян у використанні місцевих бюджетів «Бюджет участі», який дає можливість кожному громадянину (жителю міста, селища, села) створити проект для покращення свого населеного пункту та реалізувати його за бюджетний кошт у разі достатнього рівня голосування «громадян-сусідів» за такий проект.

Партнерство в процесах підтримки та розбудови демократії
Громадський запит на зрозумілість децентралізації підзвітність, прозорість влади, зниження ступеня гендерної нерівності. В даних сферах працюють багато громадських організацій в Україні. Останнім наголосом у програмі відкритості дій влади, прозорості та підзвітності став розвиток та впровадження інструментів електронного врядування. Інститути громадянського суспільства, які були флагманами в даному напрямі об'єдналися у коаліцію «E Government Coalition» для подальшого ведення проектів. В дану коаліцію увійшли МГО Transparency International, фонд "Відродження", ГО «Офіс ефективного регулювання», фонд "Східна Європа", ГО "Реанімаційний пакет реформ", ГО «Електронна демократія» а інші. Слід зазначити, що основна проблема громадських ініціатив в Україні, що рівень активності їх діяльності залежить від донорської допомоги: як тільки рівень допомоги падає – падає активність громадських організацій. Найпотужнішими грантодавцями на сьогодні є іноземні фонди USAID, U-LEAD, SKL, GIZ, Швейцарський Центр Ресурсів та Консультацій з Питань Розвитку (Skat), Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва та інші. Наприклад на реалізацію проекту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» з березня 2021 по березень 2026 заплановано витратити 74 млн. дол. США, на втілення програми "Підтримка реформи децентралізації в Україні/U-LEAD протягом 2016-2023pp. заплановано 152,3 млн. євро [26].

Волонтерство. Волонтерство – це потужний світовий рух, який присутній у багатьох соціальних, екологічних, економічних, політичних проектах. Згідно з дослідженням Центру досліджень громадянського суспільства Джона Хопкінса, 2017 року близько 140 мільйонів людей у 37 країнах стали волонтерами. Якщо ці 140 мільйонів волонтерів об'єднуються, вона стане дев'ятою за величиною країною у світі. Ці 140 мільйонів волонтерів еквівалентні 20,8 мільйонам робочих місць. Щороку волонтери вносять близько 1 мільярда доларів у світову економіку [27]. Новий етап розвитку волонтерства в Україні став 2014 рік, який виявив високий ступінь національної громадянської свідомості та здатність українців до самоорганізації. Починаючи з підтримки учасників Революції Гідності, волонтери України по суті взяли на себе обов'язки держави – забезпечували всім необхідним армію на Сході країни – одягом, приладами нічного бачення, тепловізорами, автотранспортом, їжею, медичним обслуговуванням.

Восени 2014 р. волонтери за підтримки Президента та Міністра оборони України були долучені до процесу реформування Збройних сил України, створили рух «Волонтерський десант». Влітку 2015 р. на основі «Волонтерського десанту» був створений Проектний Офіс Реформ при Міністерстві Оборони України, до складу якого долучилися професійні експерти та міжнародні радники [28].

Просвітницька та медіа діяльність. На основі громадських ініціатив, волонтерської та спонсорської підтримки в Україні з'явився доступний для всіх онлайн просвітницький сервіс “Prometheus”, який надає безкоштовні освітні послуги з питань державного (публічного) управління та платні з фахових питань, наприклад програмування (основи Python), хоча і безкоштовні курси з основ програмування є наявні також. В Україні значним делегуванням державних функцій в сфері підняття рівня громадянської освіти в контексті розуміння процесів децентралізації стає створення онлайн платформи U-LEARN (школа децентралізації), яка заснована в межах проектної діяльності «U-LEAD» в Україні. Дана програма фінансується за

рахунок коштів ЄС. З'явилися українські блогери (Роман Скрипін, Сергій Стерненко, Яніна Соколова, Остап Дроздов, Віталій Портников та ін.), які висвітлюють політичні, економічні, соціальні, екологічні питання, мають миттєвий відгук онлайн аудиторії та позиціонуються як незалежні, оскільки існують за рахунок добровільного фінансування громадян. Однак, телебачення все ще залишається потужним медіа ресурсом олігархічних груп, який слід розбавити незалежними каналами транслявання.

Економічне партнерство – це громадські ініціативи з боку підприємців реалізувати проекти влади щодо забезпечення необхідним комунальних закладів (лікарні, дитячі садочки, школи, армія та ін.). Дані проекти реалізуються за бюджетні кошти. Для проведення таких закупівель державою у підприємців прозоро та неупереджено і була створена система закупівель “Prozorro”, яку у 2021 р. обійшли підрядчики «Великого будівництва» на основі ухвалення ВР законопроєкту №5309 (3 червня). Ціна великого будівництва близько 85 мільярдів грн. Крім того в процесі економічного партнерства держави та громадянського суспільства задіяні робочі та творці профспілки, асоціації підприємців, виробників, торгово-промислові палати, тощо.

Третейські суди. В силу історичних обставин (наявність в СРСР непрозорої судової системи, регулярне порушення прав людини в тій системі) в Україні існує брак знань в контексті норм розбудови судової системи: яка вона має бути, щоб захистити і справедливо покарати? Як знищити існуючу ще з часів СРСР судову платформу і водночас побудувати нову? Поки над цим працюють державні інституції – в Україні з'явилися третейські суди, які є незалежними та засновані на громадських ініціативах.

За типами справ, які розглядають третейські суди, можна виділити наступні (основні): справи що стосуються нерухомості; справи, які стосуються стягнення боргів (споживчі договори); справи щодо стягнення боргів за цивільними та господарськими договорами [18, с. 14].

Отже, сьогодні представники громадськості у формі громадських організацій та громадських об'єднань здійснюють різносторонню діяльність: від надання допомоги, незалежних юридичних та адвокатських організацій і до участі у новостворених комісіях по відборі державних службовців топових рангів. Прогрес у розвитку громадянського руху існує: відбулися значні зміни як в інфраструктурі, так і в організаційному потенціалі громадського, так званого «третього», сектору.

2.2. Світові практики ефективного партнерства інститутів громадянського суспільства та влади

Партнерство з організаціями громадянського суспільства стає у всьому світі дедалі важливішим для надання широкого спектру державних послуг. Інтеграція державних, приватних і громадянських постачальників у нові ієрархічні форми – так звані «вертикальні» ланцюги поставок послуг – стала важливою тенденцією останніх реформ державних послуг не тільки в Україні, а і у більшості розвинутих країн світу. У Великобританії, наприклад, з'явилися нові тренди щодо реалізації проектів – оплата проектів здійснюється за результатами введення в експлуатацію об'єктів, що з одного боку «фільтрує» недосвідчених підрядчиків та зменшує ризики невдалого використання бюджетних коштів, а з іншого боку дещо дискримінує учасників майбутніх проектів за фінансовою ознакою. Це створює перевагу для організацій, які мають ресурси для реалізації та здатність демонструвати вплив та результати [24]. Більшість неурядових організацій залучені до різних форм партнерства. Ця особливість дещо ускладнює визначення витрат і переваг різних форм партнерства або виникають проблеми відокремлення впливу однієї ініціативи партнерства від інших, які здійснюються організаціями одночасно.

Якщо вибудувати класифікацію міжнародних громадських організацій історично, то слід розпочати зі створення масштабного незалежного органу – Організації Об'єднаних Націй, яка була створена саме на ініціативах

громадських організацій у 1945 році. У Статуті ООН передбачені заходи щодо консультацій ООН з неурядовими організаціями, описані в Економічній і Соціальній Раді в Статті 71. ООН співпрацює з громадянським суспільством, щоб просувати свої ідеали та підтримувати її роботу в широкому діапазоні сфер, що детально розглянуто в Економічній та Соціальній Раді (Резолюція Ради 1996/31).

Розглянемо відомі світові громадські організації, сфера діяльності яких – **правовий захист (human rights (англ.))**. Серед даних організацій найвідомішими в світі є наступні:

Amnesty International. Всесвітня організація, яка розслідує порушення та зловживання у часі та по своїй території планети, вимагає від урядів країн та корпорацій дотримання своїх зобов'язань перед громадянами та норм міжнародного права. Представлена в Україні. (*Amnesty International Ukraine* [29]).

The Advocates for Human Rights. Діяльність в спрямована проти домашнього насилля. Зокрема, під час пандемії, викликаною COVID-19 було проведено дослідження в Україні, яке виявило, що домашнє насилля над жінками в регіоні Донбасу зросло на 50% та в інших регіонах України – на 35% [30].

Human Rights Watch. Одна з найважливіших правозахисних неурядових організацій у всьому світі. В Україні особливу увагу приділяє таким проблемам як: право на справедливий суд, свобода ЗМІ та свобода інформації, свобода слова і свобода думки, припинення війни, припинення домашнього насилля, протидія торгівлі людьми, тощо.

OneWorld Online. Світова громадська організація, діяльність якої спрямована на просування людини та сталого розвитку шляхом використання демократичного потенціалу Інтернету. В світі ще досі існують країни, в яких немає Інтернету (Конго, Ефіопія, Ліберія, Нігер, Гвінея), або він надто повільний (Туркменія, Афганістан, Лаос, Сомалі, Камбоджі, Пакистан, Мадагаскар).

Найбільш відомими світовими громадськими організаціями, які опікуються проблемами економічного розвитку в різних країнах та світі в цілому є наступні.

World Economic Forum. Всесвітній економічний форум, який щорічно проводиться в Давосі. Міжнародна громадська організація, діяльність якої спрямована поліпшення сучасного світу шляхом розробки та впровадження стратегій на основі зустрічей найвпливовіших представників бізнесу та інших лідерів різних сфер суспільства.

Bank Information Center. Організації громадянського суспільства, які створені з метою впливу на політику Світового банку та інші міжнародні фінансові установи з метою дотримання та розвитку соціальної та економічної справедливості при умові екологічної стійкості.

Hoover Institution. Мозговий центр у Стенфорді, заснований на громадських ініціативах. Спеціалізується на економічній політиці та міжнародних справах.

International Accountability Project. Громадська організація, яка представляє громадські інтереси та пропонує юридичну підтримку людям, які прагнуть притягнути міжнародні фінансові установи до відповідальності за порушення законодавства в сфері захисту навколишнього середовища та прав людини.

International Forum on Globalization. Альянс активістів, економістів, дослідників і письменників, присвячений народній освіті та діяльності у відповідь на глобалізацію.

New Rules for Global Finance. Коаліція організацій з розвитку таких питань як права людини, охорона та можливість праці, охорона навколишнього середовища та релігійних організацій, які мають пряме чи непряме відношення до реформуванням глобальних фінансових систем.

One Campaign. Міжнародна неприбуткова організація, метою якої є збільшення державного фінансування та підвищення ефективності програм міжнародної допомоги.

Transparency International. Міжнародна організація, яка займається протикорупційною діяльністю, заохочує прозорість, підзвітність та чесність влади у використанні бюджетних коштів та здійснення своїх обов'язків перед громадянами. Представлена в Україні як Transparency International Ukraine.

Найвідоміші світові організації з охорони навколишнього середовища є наступні.

Greenpeace. Міжнародна неурядова організація з метою «забезпечити здатність Землі плекати життя у всьому її різноманітті».

Center for Environmental Research and Conservation (Центр екологічних досліджень та збереження). Центр розвитку сталого розвитку, який базується в Колумбійському університеті.

Earth Island Institute (Інститут острова Землі). Заснована Девідом Р. Брауером організація, яка діє як екологічна парасолькова організація, надаючи людям і групам можливість розвивати ініціативи.

Environmental Defense Fund (Фонд захисту навколишнього середовища). Фонд працює над проблемами глобального потепління, відновленням екосистем, чистотою океанів та здоров'я людей.

Fauna and Flora International Організація працює над збереженням видів та екосистем, які перебувають під загрозою зникнення, враховуючи при цьому теперішні та майбутні потреби людини.

Nature Friends International Глобальна екологічна парасолькова організація.

Global Footprint Network (Глобальна мережа «слідів»). Міжнародний аналітичний центр, який надає інструменти обліку екологічного сліду для прийняття політичних рішень у світі з обмеженими ресурсами

International Union for Conservation of Nature Міжнародний союз охорони природи. Союз, що складається з уряду та організацій громадянського суспільства. Мета даного союзу – це розвивати знання та інструменти, які дадуть змогу для подальшого прогресу людства, ефективного економічного та безпечного екологічного розвитку.

Natural Resources Defense Council Рада захисту природних ресурсів. Міжнародна екологічна група, що складається з сотень юристів, науковців та експертів з питань політики.

World Wildlife Fund Всесвітній фонд дикої природи. Міжнародна організація охорони природи.

Крім вище зазначених сфер діяльності людини громадські організації у світі займаються питаннями гуманітарної допомоги, миротворчими процесами, ведуть аналітику у всіх сферах та займаються іншою міжнародною діяльністю.

Висновки до Розділу 2.

1. Проаналізовано сучасні практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади в Україні. Виокремлено наступні напрями співпраці: партнерство у політичних процесах (діяльність політичних партій); партнерство в контексті здійснення контролю за процесами формування та використання бюджетів; партнерство в процесах підтримки та розбудови демократії (підзвітність, прозорість влади, зниження ступеню гендерної нерівності); волонтерство; просвітницька та медіа діяльність; економічне та соціальне партнерство (профсоюзи, асоціації підприємців, виробників, торгово-промислові палати, тощо); третейські суди.

Встановлено, що сьогодні представники громадськості у формі громадських організацій та громадських об'єднань здійснюють різносторонню діяльність: надають допомогу, а інколи і розділяють функції державного управління у формі волонтерства, приймають участь у благоустрою територій, здійснюють законотворчу та правозахисну діяльність, регулюють економічні процеси на основі діяльності асоціацій виробників, торгово-промислових палат та третейських судів. Прогрес у розвитку національного громадянського руху існує. Про це свідчать значні зміни як в інфраструктурі, так і в організаційному потенціалі громадського, так званого «третього», сектору.

2. Проаналізовано світові практики за трьома напрямами: правовий (соціальний) захист (human rights (англ.); економічний розвиток в різних країнах та світі в цілому; охорона навколишнього середовища (екологія). Встановлено, що Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями по всім трьом напрямам. Так, наприклад соціальний напрям в Україні представлений такими організаціями як Amnesty International, The Advocates for Human Rights, Human Rights Watch. Україна проводить активну економічну співпрацю з такими міжнародними організаціями як Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Transparency International та ін. Екологічний напрям в Україні представлений такими організаціями як Greenpeace, International Union for Conservation of Nature та іншими.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ПАРТНЕРСТВА ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1. Цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства

Протягом останніх 7-ми років, від Революції Гідності та початку війни на Сході країни українське суспільство змінилося. Воно показало, що в найважчі часи може консолідуватися і прийняти на себе навіть обов'язки держави. Так, від початку війни громадськими активістами було сформовано добровольчі батальйони, налагоджено забезпечення армії від їжі до автопарку, реалізовано плани евакуації та притулку мирного населення з небезпечних територій. На жаль, в багатьох скрутних моментах представники влади проявляли пасивність і громадянське суспільство змушене було братися за обов'язки державного сектору. Так, саме війна стала каталізатором згуртованості громадян країни. Багато зроблено силами громадських організацій та волонтерів протягом останніх років не тільки у військовому секторі.

Плідними стали зусилля інститутів громадянського суспільства в контексті партнерства з владою по програмам проти корупції, відкритості влади: з'явилися сайти відкритих даних; введено в дію систему публічних закупівель «Prozorro»; змінено законодавство щодо отримання громадян публічної інформації, в тому числі і про використання бюджетних коштів у сенсі швидкості та повноти отримання такої інформації; розпочато процес формування та популяризації вільних ЗМІ, тощо. Проте, останнім часом все частіше лунає невдоволення з боку громадян в сенсі появи частих випадків свавілля місцевої влади, яка утворилася в результаті децентралізації.

Невдоволення громадян викликано фактами непрозорості прийняття рішень на місцевих радах, неможливістю потрапити на засідання рад (проводяться безпідставні закриті засідання), нераціональним використанням бюджетних коштів на нарахування премій управлінському персоналу, проведення бенкетів, благоустрою територій (нераціональні рішення та неефективний перерозподіл коштів), порушення законодавства в сфері зміни призначення земельних ділянок загального користування (міські пляжні зони, зелені зони і зелені насадження міст). Такі факти відбуваються на тлі зuboжіння населення та вимушеного безробіття частини громадян в результаті пандемії COVID-19.

Таким чином, цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства залишаються практично без змін від початку 2014 року, оскільки не дивлячись на певні зрушення у бік розбудови більш демократичного та прозорого суспільства основна мета все ще не досягнута.

Ми виділяємо наступні цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства:

- ефективне економічне партнерство влади та бізнесу через систему публічних закупівель «Prozorro» та на основі використання бюджетів участі для задоволення потреб громади;
- постійна, безперервна участь неурядових організацій та громадян у розробці документів щодо соціально-економічного розвитку територій, захисту прав та свобод громадян, бюджетах участі;
- забезпечення прозорості та підзвітності влади: проведення відкритих засідань, дотримання передумов та процесу надання публічної інформації на запит громадян (багато територіальних громад не забезпечили на сайті процедуру електронного взаємозв'язку з громадянами, не надали форми електронних звернень та адрес куди їх надсилати);
- забезпечення контролю влади з боку громадськості електронний на сайті надійснення неурядовими організаціями громадського контролю за

діяльністю органів державної влади (громадський контроль за процесом розробки та виконанням рішень, перевірка ефективності рішень);

- з метою уникнення пропаганди та маніпуляцій із суспільством створити більш потужний незалежний ЗМІ простір;
- зменшити рівень корупції, відкрити Єдиний реєстр електронних декларацій;
- розбудова якісної системи отримання соціальних послуг (освіта, медицина, утилізація сміття, тощо);
- збільшити рівень активності громадян у процесах роботи громадських організацій та влади, підняти коефіцієнти залученості до процесів управління територіями.

3.2. Стратегія партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022-2025 рр.

Відповідно до Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, яка спрямована на визначення комплексу взаємопов'язаних стратегічних завдань діяльності держави у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства до 2026 року на початок 2022 року обласні, Київська міська адміністрація має розробити цільові програми сприяння розвитку громадянського суспільства, а КМУ має розробити та затвердити трирічний план заходів з реалізації Стратегії [32].

Таким чином, і ми вважаємо це правильним, *стратегія та її реалізація буде охоплювати два рівня: національний (державний) та місцевий (муніципальний).*

Потреба в стратегії партнерства:

- ✓ низький рівень залученості недержавних інституцій у політичних процесах (формування, реалізація, моніторинг, контроль);
- ✓ низький рівень політичної свідомості, гігієни та культури громадян.

Завдання стратегії:

- ✓ Розробка політичного базису для партнерства влади та громадянського суспільства.
- ✓ Розподіл ролей задля більш значимої ролі громадянського суспільства в контексті адвокації на муніципальному, національному та місцевому рівнях; заохочення плюралізму;
- ✓ Сприяння розвитку прозорості, підзвітності, відкритості владних інституцій в контексті доступу до інформації та зменшення рівня корупції.
- ✓ Фінансування ІГС (хоча б) частково на сумісні програми державного та муніципального значення.
- ✓ Створення безпечного та безперешкодного середовища для діяльності ІГС (доповнення законодавчої бази необхідними поправками в даному контексті).

Аудиторія стратегії партнерства:

- всі громадяни України;
- неурядові організації;
- неурядові та урядові світові організації профільного спрямування);
- урядові організації України (національний та місцевий рівень).

Очікувані результати:

- ✓ Активне використання громадянами України всіх механізмів громадської участі та взаємодії з владою всіх рівнів.
- ✓ Популярність активного громадянина. Формування іміджу та дійсності влади як відкритої, доброзичливої до партнерства з громадянами чи колективними ініціативами.
- ✓ Високий рівень прозорості та доступності влади в офлайн та онлайн просторі.
- ✓ Неупереджене ставлення до громадян без реєстрації. Забезпечення їх повноправної участі у місцевому розвитку (окрім участі у виборах та референдумах).

Висновки до розділу 3.

1. Визначено цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства, які передбачають ефективне економічне партнерство влади та бізнесу; безперервну участь неурядових організацій та громадян у розробці документів щодо соціально-економічного розвитку територій; забезпечення прозорості, підзвітності та підконтрольності влади, створення потужного незалежного ЗМІ простору, зменшення рівня корупції, ефективно функціонуючу якісну систему соціальних послуг (освіта, медицина, утилізація сміття, тощо); високий рівень активності громадян у процесах роботи громадських організацій та влади.

2. Запропоновано короткострокову стратегію партнерства влади та інститутів громадянського суспільства на 2022 – 2025 рр.. Стратегія та її реалізація буде охоплювати два рівня: національний (державний) та місцевий (муніципальний). Визначені потреби в існуванні стратегії партнерства, завдання такої стратегії, аудиторія стратегії партнерства, завдання та очікуванні результати. Очікувані результати в результаті реалізації стратегії партнерства наступні:

I. Активне використання громадянами України всіх механізмів громадської участі та взаємодії з владою всіх рівнів.

II. Популярність активного громадянина. Формування іміджу та дійсності влади як відкритої, доброзичливої до партнерства з громадянами чи колективними ініціативами.

III. Високий рівень прозорості та доступності влади в офлайн та онлайн просторі.

IV. Неупереджене ставлення до громадян без реєстрації. Забезпечення їх повноправної участі у місцевому розвитку (окрім участі у виборах та референдумах).

ВИСНОВКИ

1. Розкрито сутнісні характеристики суб'єктів та об'єктів публічного управління в умовах різних політичних режимів. Так, суб'єктами публічного управління в демократичній державі є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства (громадські організації, об'єднання), окремі громадяни. Об'єктами публічного управління можуть бути як галузеві системи діяльності держав в цілому (охорона здоров'я, освіта, економіка, законодавство та ін.), так і окремі їх елементи.

2. Встановлено, що на фоні зміни політичного режиму в державі відбувається і зміна впливу суб'єктів публічного управління на об'єкт управління в сенсі появи або зникнення бар'єрів з боку влади на шляху активної участі громадян. Визначено низку факторів, які свідчать про загрози для України в контексті можливої зміни її демократичного режиму на режим імітаційної демократії. Одним із факторів ризику визначено відсутність активної участі громадськості в процесах публічного управління. Водночас, іншим фактором ризику зміни політичного режиму є переслідування владою громадських активістів та зменшення рівня прозорості та підзвітності владних інституцій та їх представників.

3. Досліджено різновиди партнерства державної / муніципальної влади та інститутів громадянського суспільства, виокремлено нові та усталені види такого партнерства. Інститути громадянського суспільства сьогодні використовують весь спектр різновидів партнерства з владою, більше того створюють нові види партнерства та форми взаємодії, оскільки залученість неурядових організацій в суспільне життя зростає та розмиває кордони участі. Сьогодні громадські організації представлені у всіх секторах публічного управління, навіть в оборонній сфері (потужна сила волонтерства), і, ми вважаємо цей факт позитивним явищем.

4. Проаналізовано сучасні практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади в Україні. Виокремлено наступні напрями співпраці: партнерство у політичних процесах (діяльність політичних партій); партнерство в контексті здійснення контролю за процесами формування та використання бюджетів; партнерство в процесах підтримки та розбудови демократії (підзвітність, прозорість влади, зниження ступеню гендерної нерівності); волонтерство; просвітницька та медіа діяльність; економічне та соціальне партнерство (профсоюзи, асоціації підприємців, виробників, торгово-промислові палати, тощо); третейські суди.

Встановлено, що сьогодні представники громадськості у формі громадських організацій та громадських об'єднань здійснюють різносторонню діяльність: надають допомогу, а інколи і розділяють функції державного управління у формі волонтерства, приймають участь у благоустрою територій, здійснюють законотворчу та правозахисну діяльність, регулюють економічні процеси на основі діяльності асоціацій виробників, торгово-промислових палат та третейських судів. Прогрес у розвитку національного громадянського руху існує. Про це свідчать значні зміни як в інфраструктурі, так і в організаційному потенціалі громадського, так званого «третього», сектору.

5. Проаналізовано світові практики за трьома напрямками: правовий (соціальний) захист (human rights (англ.); економічний розвиток в різних країнах та світі в цілому; охорона навколишнього середовища (екологія). Встановлено, що Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями по всім трьом напрямкам. Так, наприклад соціальний напрям в Україні представлений такими організаціями як Amnesty International, The Advocates for Human Rights, Human Rights Watch. Україна проводить активну економічну співпрацю з такими міжнародними організаціями як Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Transparency International та ін. Екологічний напрям в Україні представлений такими організаціями як Greenpeace, International Union for Conservation of Nature та іншими.

6. Визначено цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства, які передбачають ефективне економічне партнерство влади та бізнесу; безперервну участь неурядових організацій та громадян у розробці документів щодо соціально-економічного розвитку територій; забезпечення прозорості, підзвітності та підконтрольності влади, створення потужного незалежного ЗМІ простору, зменшення рівня корупції, ефективно функціонуючу якісну систему соціальних послуг (освіта, медицина, утилізація сміття, тощо); високий рівень активності громадян у процесах роботи громадських організацій та влади.

7. Запропоновано стратегію партнерства влади та інститутів громадянського суспільства. Стратегія та її реалізація буде охоплювати два рівня: національний (державний) та місцевий (муніципальний). Визначені потреби в існуванні стратегії партнерства, завдання такої стратегії, аудиторія стратегії партнерства, завдання та очікуванні результати. Очікувані результати в результаті реалізації стратегії партнерства наступні:

I. Активне використання громадянами України всіх механізмів громадської участі та взаємодії з владою всіх рівнів.

II. Популярність активного громадянина. Формування іміджу та дійсності влади як відкритої, доброзичливої до партнерства з громадянами чи колективними ініціативами.

III. Високий рівень прозорості та доступності влади в офлайн та онлайн просторі.

IV. Неупереджене ставлення до громадян без реєстрації. Забезпечення їх повноправної участі у місцевому розвитку (окрім участі у виборах та референдумах).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1 Яковлев П. О. Взаємодія суб'єктів публічного управління та інститутів громадянського суспільства в забезпеченні інформаційної безпеки України / П. О. Яковлев// Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник». Том 2 № 3(28). 2019, с.139-142.
2. Калиніна А. О. Від класичного тоталітаризму до тоталітарної демократії /А.О. Калініна//Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52, с.281-288.
3. Захаров Євген. Дисидентський рух на Україні (1954–1987). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://museum.khpg.org/1256737855>
4. Юрик Н. Є. Визначальні суб'єкти публічного управління / Н. Є. Юрик, В. Л. Липська, О. Т. Ференц // Матеріали наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2019, с.177-178.
5. НАЗК закриває доступ до Реєстру декларацій на виконання рішення КСУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-zakryvaye-dostup-do-reyestru-deklaratsij-na-vykonannya-rishennya-ksu/>
6. Велику кільцеву зможуть будувати без відкритих тендерів – це 85 мільярдів гривень. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/06/3/674620/>
7. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування (іноземний досвід): Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України / за заг. ред. В. Головань. – К.: USAID, 2017. – 13с.
8. European Ombudsman. Problems with the EU?. Who can help you ? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/11134#/page/5>

9. Nikolaos Salavrakos (2013-07-15). Report on the annual report on the activities of the European Ombudsman, 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: : europarl.europa.eu (дата звернення: 20.08.2019).

10. Jezard Adam. Who and what is “civil society?”(2018) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2018/04/what-is-civil-society/>

11. Корольчук Ю. Громадянське суспільство: між конфліктом і консенсусом (крізь призму комунікативної філософії)/ Ю. Корольчук// [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/korolchuk.htm>

12. Арзанцева І. С. Цілі формування ефективної моделі партнерства влади та громадянського суспільства / І.С. Арзанцева, Н.І. Кондратюк, Н.В. Нагорна // Студентські наукові читання-2021. Поліський національний університет. Житомир. 2021. 308 с., С. 49-53

13. Каплан Ю. Участь громадськості в державному управлінні: роль недержавних аналітичних центрів. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/uchast-gromadskosti-v-derzhavnomu-upravlinni-rol>

14. Методологічні засади принципів державного управління (Methodological Framework for the Principles of Public Administration Introduction) – Париж.: OECD (2017), SIGMA. Режим доступу: <http://sigmaweb.org/publications/Methodological-Framework-for-the-Principles-of-Public-Administration-November2017.pdf>. (дата звернення 01.09. 2019).

15. Ukraine Baseline Measurement Report 2018-UA.: OECD (2018), SIGMA. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-presentation2018/09.2018/11.09.2018Ukraine%20Baseline%20Measurement%20Report%202018-UA.pdf>. (дата звернення 01.09. 2019).

16. Про доступ до публічної інформації: Закон України 13 січня 2011 року, № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

17. Рейтинг Global Open Data Index. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://index.okfn.org/place/ua/>.

18. Шепель Т. П., Чагін С. М., Колотило М. М., Болтушкіна О. В., Мустафаєва М. Д., Харченко Н. М. Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи. Київ, 2018. 52 с.

19. Схема розміщення депутатських фракцій і груп у сесійній залі Офіційний веб-портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_zal_frack

20. Арзанцева І. С. Сутнісні характеристики суб'єктів публічного управління державної / муніципальної влади та громадськості в умовах різних політичних режимів // І.С. Арзанцева, І.В. Кравець, Н.І. Кондратюк / Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 1. Житомир. 2021. 278 с., с. 68-73.

21. Євтухов О.В. Тенденції розвитку соціальних ризиків у сучасному суспільстві: державно-управлінський аспект. Аспекти публічного правління. 2018. Том. 6, № 6-7. С. 24-30.

22. Новіков С. Інституціоналізація громадського контролю виборчого процесу в Україні: необхідність, здобутки, проблеми / С. Новіков // Людина і політика. – 2004. – №5. – С. 17–24.

23. Мех Ю. В. Види та форми громадського контролю з охорони громадського порядку / Проблеми охорони громадського порядку. Збірник наукових праць за матеріалами регіонального круглого столу (19 червня 2014 р., м. Харків). – Харків: «Планета-прінт», 2014. – 506 с.

24. David Mullins. Creating effective partnerships with civil society organisations (2013). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://esrc.ukri.org/files/news-events-and-publications/evidence-briefings/creating-effective-partnerships-with-civil-society-organisations/>

25. Максим Нефьодов, Федір Крикун. ProZorro. Зробити неможливе в українській владі / Максим Нефьодов, Федір Крикун. Київ : Наш формат, 2020. 192 с.

26. Карта донорів України для розвитку децентралізації та прозорого врядування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://donors.decentralization.gov.ua/projects>

27. Уманська Олена. Волонтерство в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>

28. Волонтерство. Міністерство Оборони України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://defense-reforms.in.ua/volunteers>

29. Amnesty International Ukraine. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.amnesty.org.ua/hto-my/>

30. The Advocates for Human Rights. In Ukraine, since the beginning of the pandemic, reports of domestic violence have surged. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/awqsd>

31. Арзанцева І. С. Сучасні практики партнерства громадських організацій з органами державної (публічної) влади в Україні / І.С. Арзанцева //Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 23 червня 2021 року. Житомир. Поліський національний університет. 2021. 378 с., С.151-155.

32. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 7 вересня 2021 року. № 487/2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

33. Постанова КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 № 996. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/awtig>

34. Bauer, B., Christensen, J., Christensen, K., Dyekjær-Hansen, T., and Bode, I (2009) Benefits of Green Public Procurement Nordic Council of Ministers. Edquist, C., Vonortas, N.S., Zabala-Iturriagagoitia, J. M., & Edler, J. (2015) Public Procurement for Innovation Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

35. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015, № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89

36. European Public Sector Information Platform. Open Data as a Tool to Fight Corruption. [Електронний ресурс]. Режим доступу: oci.org/wp-content/uploads/2014/05/221171136-Open-Data-as-a-Tool-to-Fight-Corruption.pdf

37. Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади / Проект «Будуємо мости заради реформ і довіри», Київ, 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/posibnyk.pdf>.

38. Проведення громадських експертиз діяльності ОБВ / Максим Лациба, Український незалежний центр політичних досліджень. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/awtij>

39. Запровадження комунікації органів державної влади : зб. мат-лів наук.-практ. конф. / упоряд. А.В. Баровська. – К. : Фенікс, 2016. 192 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Verstka_ost_ispr-2eea8.pdf.

40. Співпраця Рахункової палати з INTOSAI. Веб сайт Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rp.gov.ua/INTOS/INTOSAI/?id=129>.

ДОДАТКИ